

Дворовий Максим Володимирович,
аспірант першого року навчання за напрямом «Право»
Докторської школи імені родини Юхименків
кафедри приватного права
Національного університету
«Киево-Могилянська академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОВАЙДЕРІВ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ В УКРАЇНІ: ПОЧАТОК ЄВРОПЕЙСЬКОГО ШЛЯХУ

Анотація. Провайдери цифрових платформ довго залишилися у сліпій зоні правового регулювання, користуючись своїм імунітетом від відповідальності за поширення протиправного контенту, браком міжнародних норм у цій сфері та публічним сприйняттям як блага. Після низки подій у середині 2010-х років, яким провайдери платформ не змогли запобігти, ЄС посилив вимоги щодо їхньої діяльності із забезпечення прав користувачів. Україна вже імплементувала Директиву ЄС про аудіовізуальні медіапослуги, яка закріплює низку обов'язків для платформ спільного доступу до відео. Наступним кроком на цьому шляху має стати впровадження Акта ЄС про цифрові послуги.

89

На сучасному етапі технологічного розвитку щоденне життя більшості громадян перемістилося до онлайн-сфери. При цьому особливої ваги набули цифрові платформи, матеріали на які можуть завантажувати користувачі. До них належать соціальні мережі, платформи спільного доступу до відео, а також онлайн-маркетплейси. Водночас, діяльність провайдерів таких платформ протягом довгого часу залишалася мінімально врегульованою, зокрема у контексті забезпечення прав користувачів. У країнах

із розвиненою цифровою економікою, таких як США ¹ та держави — члени ЄС ², провайдери цифрових платформ були захищені положеннями законодавства, які забезпечували імунітет від відповідальності за контент, розміщений користувачами, за винятком випадків, коли провайдера було повідомлено про наявність протиправного контенту і він не відреагував на таку скаргу своєчасно. У 2015 році така норма з'явилася в Україні внаслідок прийняття Закону «Про електронну комерцію» ³.

Однак платформи, передусім соціальні мережі, почали використовувати зловмисні користувачі з метою отримання як комерційної, так і політичної вигоди. Найяскравішим прикладом такого втручання є причетність Facebook до можливих міжнародних злочинів проти народу рохінья у М'янмі у 2017 р. через недостатню модерацію контенту ⁴, а отже ненадійне забезпечення виконання приватно-правової угоди між користувачем і провайдером як виконавцем послуг. Це спричинило поживавлення дискусій щодо потреби забезпечення прав користувачів цифрових платформ на рівні умов користування послугами («terms and conditions») через запровадження законодавчих вимог щодо внутрішніх механізмів захисту прав

90

¹ 47 U.S. Code § 230. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2023-title47/html/USCODE-2023-title47-chap5-subchapII-partI-sec230.htm> (дата звернення: 02.03.2025).

² Директива 2000/31/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку» («Директива про електронну комерцію») від 08.06.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_224 (дата звернення: 02.03.2025).

³ Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII: станом на 03.09.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19/ed20150903> (дата звернення: 02.03.2025).

⁴ Human Rights Council, Report of the independent international fact-finding mission on Myanmar, 12 September 2018. URL: https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/39/64 (дата звернення: 02.03.2025).

людини провайдерами. Коріння такого підходу можна віднайти у Керівних принципах ООН з питань бізнесу та прав людини 2011 р.⁵, а також рекомендаційних документах Ради Європи⁶.

Особливої ваги для України щодо розвитку подібних норм набувають акти ЄС, що мають бути запроваджені до національного законодавства в рамках процесу вступу до Співтовариства, а саме Директива 2010/13/ЄС про аудіовізуальні медіапослуги (далі – Директива)⁷ і Регламент 2022/2065 щодо Єдиного ринку для цифрових послуг (Акт ЄС про цифрові послуги)⁸.

Після внесення до Директиви змін у 2018 р. у ній з'явилася стаття 28b, присвячена обов'язкам провайдерів платформ спільного доступу до відео, які надають «послуги..., основним функціональним призначенням [яких] є надання широкій громадськості програм та (або) користувачьких відео, за які провайдер... не несе редакційної

⁵ Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework. URL: https://www.ohchr.org/documents/publications/guidingprinciplesbusinesshr_en.pdf (дата звернення: 02.03.2025).

⁶ Recommendation CM/Rec(2018)2 of the Committee of Ministers to member States on the roles and responsibilities of Internet intermediaries (Adopted by the Committee of Ministers on 7 March 2018 at the 1309th meeting of the Ministers' Deputies). URL: <https://search.coe.int/cm/?i=0900001680790e14> (дата звернення: 02.03.2025).

⁷ Директива Європейського Парламенту і Ради 2010/13/ЄС від 10.03.2010 р. про координацію певних положень, встановлених законами, нормативно-правовими або адміністративними актами в державах-членах стосовно надання аудіовізуальних медіапослуг (Директива про аудіовізуальні медіапослуги) (кодифікована версія). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_022-10 (дата звернення: 02.03.2025).

⁸ Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act) (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022R2065> (дата звернення: 02.03.2025).

відповідальності, з метою інформування, розваги або просвіти через електронні комунікаційні мережі..., та при цьому організація таких програм та/або відео визначається провайдером... з використанням засобів автоматизації або алгоритмів, у тому числі через показ, призначення тегів і встановлення послідовності». Прикладами таких платформ є YouTube, TikTok, Vimeo і Dailymotion. До обов'язків провайдерів таких послуг належать:

- захист дітей від повідомлень, які можуть завдати шкоди їхньому фізичному, психічному або моральному розвитку;
- захист загальної громадськості від повідомлень, що підбурюють до насильства або ненависті, є дитячою порнографією, належать до терористичних злочинів, а також расизму чи ксенофобії;
- забезпечення вимог щодо обмеження змісту реклами, зважаючи на характер та можливості платформи, та її належного маркування.

92

Для досягнення цих цілей провайдери мають запровадити заходи, які будуть практичними та пропорційними, враховуватимуть розмір платформи та характер послуг, який вона надає, зокрема:

- включення до правил користування послугами вимог щодо обмеження контенту, який може завдати шкоди фізичному, психічному або моральному розвитку дітей, контенту, що підбурює до насильства або ненависті, є дитячою порнографією, належить до терористичних злочинів, а також расизму чи ксенофобії, а також обмежень щодо змісту реклами;
- створення прозорих і дружніх до користувачів механізмів для повідомлення користувачами провайдера про наявність на платформі протиправного контенту, а також систем пояснення користувачам наслідків розгляду їхніх повідомлень;
- створення системи перевірки віку для користувачів щодо контенту, який може завдати шкоди фізичному,

психічному або моральному розвитку дітей і систем батьківського контролю щодо такого контенту;

- створення прозорих, легких у користуванні та ефективних процедур для опрацювання та врегулювання скарг користувачів, поданих провайдеру на невиконання ним обов'язків щодо створення відповідних систем;
- запровадження ефективних заходів та інструментів з підвищення медіаграмотності.

Таким чином, Директива вперше наклала на певну категорію провайдерів платформ обов'язки у сфері належної обачності («due diligence»), перекинувши тягар захисту користувачів на суб'єктів приватного права. Положення цієї Директиви відтворено у статті 28 Закону України «Про медіа»⁹. Практика їх застосування стане відомою найближчим часом, оскільки перші провайдери платформ під українською юрисдикцією було зареєстровано Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення лише 20 лютого 2025 р.¹⁰

93

Директива також стала предтечею ухвалення у 2022 р. Акта ЄС про цифрові послуги, положення якого поширили зобов'язання з належної обачності на ширше коло провайдерів. Акт, на відміну від Директиви, не встановлює конкретних категорій протиправного контенту. Водночас, обов'язки, які покладають на провайдерів, є схожими за природою та спрямовані на надання користувачам

⁹ Про медіа: Закон України від 13.12.2022 р. № 2849-IX: станом на 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20> (дата звернення: 02.03.2025).

¹⁰ Звіт за 2024 рік і реєстрація перших провайдерів платформ спільного доступу до відео: результати засідання регулятора від 20 лютого / Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. Дата оновлення: 20.02.2025. URL: <https://webportal.nrada.gov.ua/zvit-za-2024-rik-i-reyestratsiya-pershyh-provajderiv-platform-spilnogo-dostupu-do-video-rezultaty-zasidannya-regulyatora-vid-20-lyutogo/> (дата звернення: 02.03.2025).

більшої прозорості та кращих механізмів захисту прав. Вони диверсифіковані для різних типів суб'єктів і передбачають:

- запровадження єдиних контактних пунктів для користувачів (стаття 12);
- внесення до умов користування послугами інформації про будь-які обмеження їх надання, включно з політиками модерації (стаття 14) та створення звітів щодо прозорості у сфері їх застосування (статті 15 та 24);
- створення доступних і дружніх до користувача механізмів подання скарг на протиправний контент та внутрішньої системи розгляду спорів (статті 16 і 20), з наданням чіткого та детального переліку причин щодо будь-якого рішення щодо обмеження надання послуг (стаття 17);
- запровадження механізмів захисту від зловживання послугами платформ при повторних і систематичних порушеннях (стаття 23);
- заборона створення онлайн-інтерфейсу, який би обмежував здатність користувачів приймати вільні та поінформовані рішення (стаття 25);
- забезпечення прозорості реклами та запровадження функціоналу, що дозволяв би користувачам позначати контент як рекламу (стаття 26);
- оприлюднення основних параметрів рекомендаційних систем (стаття 27).

94

Найбільші цифрові платформи додатково мають запровадити механізми оцінки ризиків і заходи щодо їх зменшення у власній операційній діяльності (статті 34–35), щорічно проходити незалежний аудит (стаття 37), надавати дослідникам доступ до даних (стаття 40) і створити структурний підрозділ, який займатиметься комплаєнсом (стаття 41). До них також застосовуються посилені вимоги стосовно звітів щодо прозорості (стаття 42), створення бібліотек реклами (стаття 39) та запровадження специфіч-

них вимог щодо рекомендаційних систем для користувачів (стаття 38).

Станом на сьогодні, подібних вимог до цифрових платформ в Україні не запроваджено. Для ефективного захисту українських користувачів при впровадженні Акта ЄС про цифрові послуги слід вирішити низку питань, пов'язаних з юрисдикцією над закордонними провайдерами. Проте досі спроби запровадження будь-якого законодавства на ринках, які є для цифрових платформ недостатньо привабливими або ж які вважаються репресивними, закінчувалися небажанням втілювати норми в життя та значними штрафами, які не сплачували ¹¹. Водночас, єдиним інструментарієм держави у таких випадках залишається блокування платформи, що є сумісним з міжнародними стандартами у сфері захисту прав людини у виняткових випадках ¹².

¹¹ Fraser G. Russia fines Google more money than there is in entire world. BBC. Дата оновлення: 31.10.2024. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/cdxvnwkl5kgo> (дата звернення: 02.03.2025).

¹² Recommendation CM/Rec(2016)5 of the Committee of Ministers to member States on Internet freedom (Adopted by the Committee of Ministers on 13 April 2016 at the 1253rd meeting of the Ministers' Deputies). URL: <https://search.coe.int/cm/?i=09000016806415fa> (дата звернення: 02.03.2025).